

ג' שבאו מג' חבורות (הסוגיה נ).

סוגיות התלמודים

1. ברכות נ. המשנה, וסוגית הגמרא שעליה עד "פרח זימון מינייהו" (נ: 9 שורות מלמעלה).
 2. סוגית הירושלמי בתחילת פרק ז' (מצורף). (אני ממליץ ללמוד את הירושלמי בשלב זה בבקיאות. היות וחלק ממנו מצוטט על ידי הראב"ד וכל הסוגיה על ידי הרמב"ן, אני מציע לעיין בו יחד עם דברי הרמב"ן).
 3. יש בראשונים כמה קריאות של הסוגיה, יש לעקוב אחרי הפרשנות לכל שלב בסוגיה, ורק בשלב שני לעמוד על התפיסה המושגית המשתקפת בכל שיטה. ראשונים מומלצים:
 - (א) פירוש רש"י לסוגיה
 - (ב) פירוש רב האי המובא ברשב"א
 - (ג) פירוש הראב"ד המובא ברמב"ן
 - (ד) פירוש הרמב"ן על הסוגיה
 - (ה) להרחבה:
- 1) פירוש הרא"ה עמ' קנט.
 - 2) תוספות רא"ש נ: ד"ה אבל אזמין (הדברים מופיעים גם בהלכות הרא"ש סימן כט)

- ירושלמי ברכות ז, א <יא,א>
 "שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן" כול'.
 הכא איתמר אין רשאיין? (לחלק)1! וכה איתמר חייבין לזמן.
 שמואל אמ'. כאן בתחילה כאן בסוף. אי-זהו בתחילה ואי-זהו בסוף.
 תרין אמורין. 5
- חד אמ'. נתנו דעת לאכול זהו בתחילה. אכלו כזית זהו בסוף.
 וחרנה אמ'. אכלו כזית זהו בתחילה. גמרו אכילתן זהו בסוף.
- ר' אבא בשם רב חונא ר' זעירא בשם אבא בר ירמיה. שלשה חובה. שנים רשות.
 אמרה ר' זעירא קומי ר' יסא.
 אמ' ליה. אני אין לי אלא משנה. "שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן".
 רבנן דהכא! בדעתון ורבנן דהתם! בדעתון.
 שמואל אמ'. שנים שדנו דינן דין אלא שהוא נקרא בית דין חצוף.
 ר' יוחנן ור' שמע' בן לקיש תרויהון אמרין. אפיי שנים שדנו אין דינן דין. 10
- רב חונא אמ'. שלשה שאכלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ונתערבו מזמנין.
 רב חסדא אמ'. והן שבאו משלש חבורות.
 על דעתיה דר' זירא וחבורתיה והן שאכלו שלשה כאחת. 15
- ר' יונה על הדא דרב חונא. הטביל ג' איזובות זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ונתערבו. מזה
 בהן.
 רב חסדא אמ'. והן שבאו משלש חבילות.
 על דעתיה דר' זעירא וחבורתה והוא שהטביל שלשתן כאחת.
 אין תימר. אין למידין אזור מברכה. ואנן חזינן רבנן קיימין בסוכה וילפין מטיט הנרוק.
 כיי דתנינן תמן. "הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה" >משנה. סוכה א,ט<. הא
 פחות מיכן כשירה.
 מהו לישן תחתיו.
 התיב ר' יצחק בן אלישיב. הרי טיט הנרוק משלים במקוה ואין מטבילין בו. אף הכא משלים בסוכה
 ואין ישינן (ת)חתייו. 20
- פירוש רב האי המובא בחידושי הרשב"א מסכת ברכות דף נ עמוד א
 אי נמי כי הא דאמר רב חונא שלשה שבאו משלשה חבורות אינן רשאיין ליחלק,
 פירש ר"ה גאון ז"ל אינן רשאיין ליחלק מחבורתן הראשונה כי היכי דלא ליפקע תורת זימון מחבורתם
 והיינו דאמר רב חסדא והוא שבאו משלשה חבורות של שלשה בני אדם, כלומר הא אלו באו
 מחבורה של ארבעה רשאיין ליחלק, משום דהא אכתי איכא תלתא בחבורה ראשונה דיכולין לזמן
 לעצמן, ולפי פירוש זה מתני' הכי קאמר שלשה שישבו לאכול אין אחד מהן רשאי ליחלק מהם אף על
 פי שמצטרף הוא עם אחרים מפני שהוא מפסיד זימון מחבורתו הראשונה, ואמר רבא לא שנו וכו'
 כלומר ואם מהרו אלו השלשה שבאו משלשה החבורות וזמנו לעצמן פרח זימון מן החבורות הראשונות
 ונראה לפי פירוש זה שהוא ז"ל גורס גירסא אחרת שאינה בספרים שלנו, וכך הוא גורס אמר רבא ואי
 אזמין פרח זימון מינייהו, והא קמ"ל רבא דאע"ג דאמר רבא תוספאה לעיל הני תלתא דכרוך ריפתא
 בהדי הדדי וקם חד מינייהו ובריך לדעתיה אינהו נפקי בזימון דידיה, התם הוא דוקא כשלא יצא זה
 השלישי ידי זימון, אבל הכא דנפק ידי זימון פרח זימון מינייהו, אבל בספרים שלנו גרסי אמר רבא לא
 אמרן אלא דלא אזמין עלייהו בדוכתייהו אבל אזמין עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מינייהו, ומתוך ג"י זו
 נראה דאדרבה הנשארין בחבורות הראשונות הם שזימנו על אלו הנפרדים, 30
- חידושי הרמב"ן מסכת ברכות דף נ עמוד א
 שלשה שבאו משלשה חבורות אינן רשאיין לחלק.
 פרש"י ז"ל משלשה חבורות של ג' בני אדם כדמפרש רב חסדא, ואף על פי שלא אכלו אלו ג' הבאין
 זה עם זה מצטרפין ומברכין ברכת הזימון. ואמר רבא לא אמרן אלא דלא אזמין עלייהו בדוכתייהו
 קודם שנפרד כל אחד ואחד מאלו מן החבורה שלו, אבל אם כשרצה לצאת זימנו עליו או לאחר שיצא
 קרו ליה וזימנו עליו ברכת הזימון ולא ברך ברכת המזון, ובאו עכשיו לחזור ולברך אין מברכין אלא
 ברכת המזון, דפרח זימון מינייהו ותו לא הדר עלייהו, זהו תורף פי' הרב ז"ל. 45
- 50

ואני תמה וכי מה בא רבא ללמדנו דמי שזימן עם חבריו יצא ידי חובת זימון ואינו מזמן וחוזר ומזמן, ועוד מאי פרח זימון מינייהו אין כאן זימון פורח אלא שזימן אותו כהוגן, ועוד שאין לזה ענין במשנה דמטה שנגנבה כו'.

55 והראב"ד ז"ל מפרש לה בשלשה שבאו משלש חברות של חיוב ואכלו שלשתן כאחת אלא שלא הסיבו ולא קבעו להם מקום בכאן, ואעפ"כ כיון שבאו ממקום חיוב אינן רשאין לחלק, אבל אם לא אכלו כאחת אין עליהן חיוב זימון כלל,

60 והוא ז"ל סומך בזה על הירושלמי שאמרו בו על דעתיה דר' זעירא וחברתיה והן שאכלו שלשתן כאחת, ואמר רבא לא אמרן אלא דלא אזמין עלייהו בדוכתייהו כלומר כשיצא כל אחד מחבורה שלו עדיין היו חבריו רוצים לאכול ולא זימנו כלל, אבל אם כשבא לצאת כבר גמרו חבריו סעודתם וזימנו עליו קודם שיצא, אף על פי שהוא לא היה רוצה להפסיק שהיה דעתו לחזור ולגמור סעודתו, פרח זימון מיניה והם יצאו בזימונו, שאם לא יצאו בזימונו אמאי פרח זימון מיניה, ומייתי לה ממטה שחלקוה אחים או שנגנבה חציה דכיון שאין בידו להחזירה לא מקבלא טומאת איברים (ולא מקבלה טומאה) ולא הדרא לטומאתה כשהחזירוה, אלמא מכיון דפלגה פרחא לה טומאתה לגמרי, הכא נמי דיחיד אף על גב דאיכא עליה חובת זימון כיון דאיפלג מחבריה ואזמין עליה ולא אפשר ליה למהדרינהו בהדייהו פרח זימון מיני, אבל כי לא אזמין עליה בדוכתיה ודאי דמי למטה שנפסקה וכולה ברשותו דכיון דיכול לחברה הדרא לטומאתה, והאי נמי יכול לחזור אצלם וחובת זימון עליו ואף על פי שנפרד מהם ואכל עם השנים הללו [אחר] שנפרד, וזהו פי' שמועה זו על ברור ולא שמעתי מי שקדמני בפירושה. כל אלו דברי הרב ז"ל.

70 והנה דבריו כדברי רש"י ז"ל בדרך הסוגיא, ולא הוסיף בהם אלא השבח הזה שהוא משבחן, ועדיין נשאל על שניהם ז"ל אם הוצרכנו למשנה ולברייתא במי שזימן עם חבריו ויצאו הוא והם ידי זימון שאינו חוזר ומזמן פעם אחרת, ואם יאמר הרב ז"ל שהם זימנו עליו שלא מדעתו שהוא לא היה רוצה להפסיק סעודתו, מ"מ כבר זימן עמהם וכבר אמרו (מ"ה ב') אחד מפסיק לשנים ומזמן עמהם וחוזר לסעודתו ומברך ברכת המזון בלא זימון,

75 ולענין מה שחידש הרב ז"ל והוא שאכלו שלשה הבאין כאחת, אני תמה אם הועילה להם חבורה ראשונה וחיוב שהיה עליהן מתחלה, אף על פי שלא אכלו בכאן יזמנו, ואם לא הועיל להם חיובן הראשון, אף על פי שאכלו כל זמן שלא הסיבו ולא הוקבע עליהן חיוב הזימון בחבורה זו רשאין הם ליחלק ואינן מזמנין. ועוד פירשנו למעלה (מ"ה א') שאין צריך לשלשה שאכלו כאחת להסיבה ולא לקביעות מקום אלא כל שאכלו כאחת מזמנין.

80 אבל פירוש השמועה על הנכון, שלשה שבאו משלש חברות של שלשה בני אדם שהוא מקום חיוב, ונזדמנו שלשתן למקום אחד לישב ולברך, אינן רשאין לחלק אלא מזמנין זה עם זה אף על פי שלא אכלו בכאן יחד דהא אכל כל חד וחד רמי חיוב זימון, ואמר רבא לא אמרן אלא דאכתי לא אזמין עלייהו דהני בדוכתייהו אבל אם זימנו בני חבורתו לעצמן משפירש זה מהן כשהוא יחיד, פרח זימון מינייהו דכל חד מהם, דהא נשאר יחיד מחבורה שלו ואין תורת זימון על היחיד, הילכך אף על פי שנתערב אח"כ עם שנים כיוצא בו אין זימון חוזר וניעור עליהם. והא דקאמר עלייהו בדוכתייהו, לאו עלייהו דכולהו אלא עלייהו דכל חד מהני קאמר, כלומר שזימנו באחת מן החבורות (בשונה) [כשזה] יחיד, והאי דקאמר עלייהו, לאו למימרא דהוי בהדייהו, אלא כיון דמזימון דידהו פרח זימון מהאי, עלייהו הוי, וזהו שהביאו מן המשנה מכאן ולהבא אין למפרע לא, משום דכיון דפרח מיניה שעה אחת דין מטה שלימה אינו חוזר עליה טומאה שהיה בה מתחלה, הכא נמי כיון שנשאר בלא חבורה שלימה שעה אחת אין זימון חוזר עליו, ושמע מינה שאם נתערבו שלשה הבאין ואח"כ ברכו הראשונים בעלי החבורות, הללו מזמנין לעצמן דהא לא פרח זימון מינייהו אפי' שעה אחת. זה נ"ל בפירוש השמועה והוא נכון וברור ועולה כהוגן, וגם אני לא ראיתי מי שקדמני בזה, אלא שאי אפשר שלא הקדימו בפ"י הצרפתיים הבקיאים בחדרי הלכה.

85 אבל פירוש השמועה על הנכון, שלשה שבאו משלש חברות של שלשה בני אדם שהוא מקום חיוב, ונזדמנו שלשתן למקום אחד לישב ולברך, אינן רשאין לחלק אלא מזמנין זה עם זה אף על פי שלא אכלו בכאן יחד דהא אכל כל חד וחד רמי חיוב זימון, ואמר רבא לא אמרן אלא דאכתי לא אזמין עלייהו דהני בדוכתייהו אבל אם זימנו בני חבורתו לעצמן משפירש זה מהן כשהוא יחיד, פרח זימון מינייהו דכל חד מהם, דהא נשאר יחיד מחבורה שלו ואין תורת זימון על היחיד, הילכך אף על פי שנתערב אח"כ עם שנים כיוצא בו אין זימון חוזר וניעור עליהם. והא דקאמר עלייהו בדוכתייהו, לאו עלייהו דכולהו אלא עלייהו דכל חד מהני קאמר, כלומר שזימנו באחת מן החבורות (בשונה) [כשזה] יחיד, והאי דקאמר עלייהו, לאו למימרא דהוי בהדייהו, אלא כיון דמזימון דידהו פרח זימון מהאי, עלייהו הוי, וזהו שהביאו מן המשנה מכאן ולהבא אין למפרע לא, משום דכיון דפרח מיניה שעה אחת דין מטה שלימה אינו חוזר עליה טומאה שהיה בה מתחלה, הכא נמי כיון שנשאר בלא חבורה שלימה שעה אחת אין זימון חוזר עליו, ושמע מינה שאם נתערבו שלשה הבאין ואח"כ ברכו הראשונים בעלי החבורות, הללו מזמנין לעצמן דהא לא פרח זימון מינייהו אפי' שעה אחת. זה נ"ל בפירוש השמועה והוא נכון וברור ועולה כהוגן, וגם אני לא ראיתי מי שקדמני בזה, אלא שאי אפשר שלא הקדימו בפ"י הצרפתיים הבקיאים בחדרי הלכה.

90 והירושלמי שכתב הרב ז"ל הריני חוזר כאן לכתוב סוגיא שלו מתחלתה, ר' בא בשם ר' הונא ר' זעירא בשם אבא בר ירמיה שלשה חובה ושנים רשות, ואמרה ר' זעירא קומי ר' יסא אמר ליה אני אין לי אלא משנה שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן, רבנן דהכא בדעתון ורבנן דתמן בדעתון כו', ר' הונא אמר שלשה שאכלו זה בפני עצמו כו' ונתערבו מזמנין, א"ר חסדא והן שבאו משלש חברות, על דעתיה דר' זעירא וחברתיה והן שאכלו שלשתן כאחת, ר' יונה על הדא דר' הונא הטביל שלשה אזובות זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ונתערבו מזה בהם, אמר רב חסדא והן שבאו משלש חבילות, על דעתיה דרבי זעירא וחברתיה והוא שהטביל שלשתן כאחת, ואין תימר אין למדין אזוב מברכה ואנן חמי עצמן קיימין בסוכה וילפינן לה מטיט הנרוק כו'. הנה סוגיא זו מפורשת שלא כדעת הרב ז"ל, שהשלשה שאכלו כל אחד בפני עצמו ונתערבו במקום אחד ולא אכלו כאחת כלום ונעשו חבורה ומזמנין, וכן שלשה קלחין של אזוב ונעשו אגודה בשעת טבילה ומזין בהם, וכל זה לדעת ר' הונא, אבל לדברי ר' זעירא וחברתיה והוא ר' יסא שאמר אני אין לי אלא משנה שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן וכל דלא

95
100

105 הוי הכי אפי' בתורת רשות אין מזמנין, הכא נמי כיון דלאו שלשה שאכלו כאחת היא אין מזמנין לא חובה ולא רשות, וכן באזוב אין מזין אלא א"כ הוטבלו שלשה גבעולין כאחת, והיינו דאמרי (אינשי) ואין תימר אין למדין אזוב מברכה, אלא אף על פי שבברכה לדעת ר' זעירא וחברותי' בעינן חבורה בשעת אכילה מדוקיא דמתני', באזוב לא בעינן אגודה בשעת טבילה, הא חזינן דגמרי רבנן סוכה מטיט הנרוק ענין משאינו ענין, אף כאן למדין אזוב מברכה. זהו פי' סוגיא ירושלמי זו ואינה כדברי הרב ז"ל.

תוספות הרא"ש מסכת ברכות דף נ עמוד ב

110 אבל אזמין עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מינייהו. פרש"י כגון שנצטרפו אלו עמהם לזימון כדאמר לעיל קורין לו ומזמנין עליו וברכו החבורות ואלו לא היו שם אלא כדי נברך וברוך שאכלנו, ועכשיו באין לברך לא מזמני דפרח מינייהו חובת זימון ותו לא הדר עלייהו, והקשה ה"ר יהודה דהא מילתא דפשיטא היא שלא יזמנו עוד שהרי כל אחד יצא ידי זימון עם חבורתו, וגם לא שייך על זה לומר פרח זימון מינייהו שהרי זימנו כבר ולא פרח מהם אלא יצאו ידי זימון כמו האחרים והיאך יצטרפו ויאמרו נברך פעם אחרת, ועוד אין הנדון דומה לראיה שמביא ממטה שחלקוה דפרח טומאה ישנה ממנה 115 אפילו החזירוה דהכא לא שייך חזרה דכיון שנפטרו ידי זימון אפילו נקבצו השלשה יחד חבורה חדשה היא ואין כאן חזרה, ופירש הוא דאלו החבורות היה בכל אחת ארבעה ופירש אחד מכל חבורה ונצטרפו לחבורה אחת וזימנו השלשה הנשארים, והא דקאמר אזמין עלייהו בדוכתייהו לא שהיו עמהם אלא ה"ק זימנו עמהם כאילו היו שם כי נשאר להם כדי זימון פרח זימון מינייהו כיון שחבריהם זימנו הוי 120 כמו מטה שנחלקה שפרחה ממנה טומאה ישנה ולא תחזור עוד אפילו החזירוה הכא נמי לא יצטרפו עוד לזימון.

בית יוסף אורח חיים סימן קצג

מצאתי כתוב שנים שאכלו בקרן זוית ואחד אכל בקרן זוית אבל לא בסדר אחד שאלתי הלכה למעשה למורי אם יש להם לזמן יחד אם לא והשיב לי כן כי מאחר שלא נתכוונו להסב יחד אינם חייבים בזימון ורשות בידם לחלק וגם אם רצונם יכולים לזמן ושאלתי לו איזה מהם עדיף והשיב לי טוב שיזמנו משום ברוב עם הדרת מלך. יצחק ב"ר אברהם עכ"ל: 125